

08 00 00 – ИЛМҲОИ ИҚТИСОДӢ
08 00 00 – ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ
08 00 00 – ECONOMIC SCIENCES

08.00.05 Иқтисодиёт ва идоракунии хоҷагии халқ
08.00.05 Экономика и управление народным хозяйством
08.00.05 Economy and management of the folk economy

УДК 33.1
ББК 65.6
А 620

**ҲАДАФ ВА МУНОСИБАТҲОИ
КИШВАРҲО ДАР ТАТБИҚИ
БАРНОМАҲОИ МУҲОЧИРАТИ
БОЗГАШТ ВОБАСТА БА ҲОЛАТҲОИ
ИҚТИСОДӢ**

Аминов Муминҷон Ҳаётуллоевич - номзади илмҳои география, дотсент, декани факултети геоэкология ва туризм, МДТ “ДДХ ба номи академик Б.Ғафуров”, Ҷумҳурии Тоҷикистон ш. Хуҷанд, e-mail: aminov66@lits.ru

Олимов Абдурахмон Олимбойевич - омузгори МДТ “ДДХ ба номи академик Б.Ғафуров”, факултети геоэкология ва туризм, кафедраи географияи иқтисодӣ ва демография (Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Хуҷанд), e-mail: oIimov9098@mail.ru

**ЦЕЛЬ И ВЗАИМООТНОШЕНИЯ
ГОСУДАРСТВ В ОСУЩЕСТВЛЕНИИ
ПРОГРАММЫ ВОЗВРАТНОЙ
МИГРАЦИИ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ
ЭКОНОМИКИ**

Аминов Муминдҷон Ҳаятуллоевич - кандидат географических наук, доцент, декан факультета геоэкологии и туризма, ГОУ «ХГУ имени академика Б. Гафурова», Республика Таджикистан, г. Худжанд, e-mail: aminov66@lits.ru

Олимов Абдурахмон Олимбоевич - преподаватель кафедры экономической географии и демографии факультета геоэкологии и туризма ГОУ «ХГУ имени академика Б. Гафурова» (Республика Таджикистан, г. Худжанд), e-mail: oIimov9098@mail.ru

**OBJECTIVES AND ATTITUDES OF
COUNTRIES IN THE IMPLEMENTATION
OF RETURN MIGRATION PROGRAMS
DEPENDING ON THE ECONOMIC
CONDITIONS**

Aminov Muminjon Hayotulloevich - Candidate of Science in Geography, Assistant Professor, the Dean of the Faculty of Geoeology and Tourism, the Department of Geoeology and Tourism SEI Khujand State Univesitet named after academician B. Gafurov, e-mail: aminov66@lits.ru

Olimov Abdurahmon Olimboyevich - Teacher at State Educational Institution of Khujand State University named after academician B. Gafurov, the Faculty of Geoeology and Tourism, the Department of “Economic Geography and Demography” (the Republic of Tajikistan, Khujand), e-mail: oIimov9098@mail.ru

Вожаҳои калидӣ: муҳоҷирати бозгаиш, сармоягузорӣ, убури марз, хароҷотҳои бебозгаиш, барномаҳои иҷтимоӣ, ҳавасмандгардонӣ.

Дар мақолаи мазкур нақши мусбати муҳоҷирати бозгаиш ба давлатҳои қабулкунанда буда яке аз надидаҳои асосӣ дар бозори ҷаҳонӣ ба ҳисоб рафта, барои кишварҳои қабулкунанда муҳоҷирати бозгаиш ҳамчун манбаи имконпазири рушди кишварҳо. Таҷрибаи мусбии кишварҳое, ки таҷрибаи муҳоҷирати бозгаишро барои рушди иқтисодиёт ва ҷомеа истифода кардаанд. Ҳадафҳои давлатҳое, ки муҳоҷирати бозгаишро таҳрик мекунад: гуманитарӣ, бартараф кардани ҳолатҳои демографӣ, иқтисодӣ ва таҳрики

рушди минтақа ба шумор меравад. Тадбирҳо оид ба дастгирии муҳоҷирони баргашта аз ҷониби давлатҳое, ки муҳоҷирати бозгаштро таҳрик мекунад, самтҳои асосии афзалиятноки ҳамкорӣ дар соҳаи муҳоҷиратро муайян мекунад, аз ҷумла: эҷоди шароит барои сиёсати муҳоҷирати тавофуқшуда, танзими муҳоҷирати меҳнатӣ дар асоси мувофиқат кардани ҳаҷм, самтҳо ва сохтори ҷараёни муҳоҷират аввал ин ба манфиати давлатҳои қабулкунанда ва ба муҳоҷирони бозгашта буда, бо назардошти қонунҳои давлати қабулкунанда, таъмини ҳамаҷиҳаи муҳоҷирон дар ҷомеаи ҷаҳонӣ ташаккул ёфта дар мақола мавриди баррасӣ қарор дода шудааст.

Ключевые слова: возвратная миграция, инвестиции, переход границы, безвозвратные затраты, социальные программы, поощрение.

В данной статье речь идёт о положительном влиянии возвратной миграции в мире, что является источником развития государств. Указываются цели государств, проводящих возвратную миграцию, такие как: гуманитарные, изменение демографической ситуации, экономические, положительно сказывающиеся на развитии региона.

Отмечается, что меры по поддержке возвратной миграции со стороны государств, поддерживающих возвратную миграцию, определяют направления, способствующие развитию отношений в миграционной сфере. В том числе: создание условий для продвижения миграционной политики, планирование трудовой миграции на основе количественного подхода, структуры и направления миграционного процесса в государствах, принимающих возвратную миграцию, с учетом законодательства данных государств.

Key words: return migration, investment, border crossing, non-refundable costs, social programs, incentives.

The article reviews the positive role of return migration to host countries. Return migration is one of the main phenomena in the global market and a possible source of development for host countries. The positive experience of major countries shows that return migration contributes to economic and social development. The goals of countries that encourage return migration are: humanitarian, demographic, economic, and regional development. Measures to support returning migrants from countries that encourage re-migration identify the key priority areas for co-operation in the field of migration, like creating the conditions for an agreed migration policy, regulating labor migration based on the agreed volume, direction and structure of the migration process. The article shows that, first of all, return migration is in the interests of the host countries and return migrants; and in accordance with the laws of the host country, the integration of migrants in international community is improved.

Муҳоҷирати аҳоли аз давраҳои қадимтарин оғоз ёфта дар таърихи башарият ҳамчун яке аз омилҳои асосии маскуншавии қурраи Замин ва ташаккули бисёр халқҳо роли муҳим бозида хусусиятҳои зиёди этникӣ ва иқтисодии ҷаҳони муосирро қаблан муайян кардааст. Раванди сукувати одамон истифодаи сарватҳои табиӣ рушди қувваҳои истехсолкунанда ташаккул ёфтаанд ва ба ҳам омехта шудани наҷодҳо, этносҳо, ва забонҳо, бо муҳоҷирати аҳоли алоқаманд мебошанд. Вале муҳоҷирати аҳоли баъзан авҷ мегирифта баъзан паст мегардида, ва на ҳамма муҳоҷирон ба кишвари худ бар мегарданд. [1.191.]

Хусусан муҳоҷироне, ки ба давлати мазкур ҳолатҳои этникашон рост ояд ва зиндагии ояндашонро дар ҳамон давлати қабулкунанда қарор медиҳанд. Дар гузашта ҳамчунин самти муҳоҷират сабабҳо ва шиддатнокии он тағйир меёфтанд. Сабаби асосии ин тағйирот иваз шудани шароитҳои иқтисодии иҷтимоӣ ва дигар омилҳои таъсиркунанда давлатҳое мебошанд, ки дар ин давлат бисёр қавму миллатҳои гуногун зиндагӣ мекунад ба хусус давлатҳои муҳоҷирдиҳандаро мисол овардан мумкин мебошанд. [3.208.]

Муҳоҷирати бозгашт манбаи рушди давлат ва ҷомеа мебошад. Ғайр аз он, таъсири мултипликатории он метавонад хеле баланд бошад ва бо назардошти он, ки аҳолии худии аз ҷиҳати фарҳангӣ ва зехнӣ наздик бармегардад, ва сармоягузорӣ ба барномаҳои иҷтимоӣ барои муҳоҷирони бозгаштро метавонанд ҳамчун сармоягузорӣ ба аҳолии маҳаллӣ нисбат диҳанд, аз ин ки хароҷотҳои бебозгашти давлат бихисобанд. [4.303.]

Мушкилоти муҳоҷират ба чунон миқёс ва чунон печидагӣ расида аст, ки танҳо кумак иқдомоти ҳамоҳанги кишварҳо метавон онҳоро ҳал кард. [5.639.]

Муҳоҷирати бозгашт масъалаи калидӣ дар рӯзномаи сиёсатмадорони миллӣ ва байналмилалӣ дар тамоми ҷаҳон мебошад. Чун ки он ба кишварҳои асли, транзитӣ ва таъинот, ба паноҳҷӯяндагон ва муҳоҷирони номунтазам таъсир мерасонад. Гарчанде, ки муҳоҷирати бозгашт қисми табиӣи нақшаҳои даврии муҳоҷират аст, он метавонад ба як масъалаи ниҳоят ҳассос табдил ёбад вақте муҳоҷироне, ки иҷозати иқомат дар кишвари таъинотро надоранд, маҷбуранд ба ватани худ баргарданд ё барномаҳои ихтиёрии бозгаштро истифода баранд. [6.352.]

Ҳавасмандгардонии муҳоҷирати бозгашт ва барномаҳои мувофиқ аз ҷониби ҳукуматҳо дар назди давлатҳо якҷанд ҳадафҳо гузоштааст. Ҳадафи башардӯстона, яъне, расонидани кумак ва ғимоя ба аҳолии кишвар ва насли онҳо дар шакли бозгашт ба ватани аجدоди ё мансубият ба забон, фарҳанг, ҳолатҳои мазҳабӣ ва дигар хусусиятҳои якхеларо боҳам мепайвандад. [7.680.]

Масалан якҷанд давлатро мисол овардан мумкин барои имкониятҳои бари муҳоҷирати бозгашт дар замони муосир:

Федератсияи Россия: соли 2006 инҷониб, Федератсияи Россия барномаи давлатӣ оид ба ҳавасмандгардонии бозгашти ҳамватанонро амалӣ карда истодааст. [8.62.]

Сиёсати муҳоҷирати ФР истилоҳҳои «ҳамватан» ва «муҳоҷирати бозгашти ҳамватанон»-ро истифода мекунад. Мафҳуми «ҳамватан» бори аввал дар соли 1999 дар сатҳи қонунгузорӣ сабт шудааст. Дар соли 2006 барномаи давлатӣ барои таҳриқи бозгашти ҳамватанони муқими хориҷи кишвар дар Федератсияи Россия ба тасвиб расидааст. Дар аввал маҷмӯи усулҳои қавмӣ, таърихӣ ва қаламравӣ барои шиносии муҳоҷирони бозгашт истифода мешуд. Бисёре аз онҳо ҳамчунин иттиҳоди қарданд, ки ҷойгоҳи «ҳамватан»-ро дарёфт карда ва меҳостанд дар барномаи давлатии бозгашт ба ФР ширкат кунанд. Дар соли 2010 ба консепсияи «ҳамватан» тағйирот ворид карда шуд, ки ҳамватанон шахсоне мебошанд, ки дар як давлат таваллуд шудаанд, дар он зиндагӣ қардаанд ё дар он зиндагӣ мекунанд ва дорой аломатҳои забони умумӣ, таърих, мероси фарҳангӣ, анъанаҳо ва урфу одатҳои давлати қабулкунандаро соҳиб мебошанд, ки эътирофи мансубияти худ ба ашхоси ҳамватан, ки дар банди 3, моддаи 1 Қонуни федералии мазкур тасреҳ шудааст, амале барои шиносии худӣ онҳо аст, ки бо ғимоят аз ғайриқонунӣ иҷтимоӣ ё ҳирфай барои ҳифзи забони русӣ, забонҳои модарии халқҳои ФР, тавсеаи фарҳанги русӣ дар хориҷ аз кишвар ва тақвияти робитаҳои дӯстона дар кишварҳои маҳалли иқомати ҳамватанон бо ФР, ғимоят аз анҷуманҳои умумии ҳамватанон ва ғимоят аз ҳуқуқи ҳамватанон интиҳоби озоди ин ашхос ба нафъи равобити маънавӣ ва фарҳангӣ бо ФР бошад. [9.№72.]

Испания: асосҳои додани шаҳрвандӣ ба муҳоҷирони бозгашт дар Испания ва Португалия Қонунҳои Испания ва Португалия дар бораи шаҳрвандӣ, ки бар асли «ҳаққи хун» асос ёфтаанд, шаҳрвандӣ ба наслҳои ҳамаи кӯчӣ, ки аз Испания замоне баромада ба Амрикои Лотин ва аз Португалия, Бразилия, Африқо (Мозамбик, Ангола, Чумхурии Кабо Верде ва шаҳрҳои дигар), Ҳиндустон ба тариқи содда дода мешавад. Ҳар касе, ки аз колонияҳои собиқ испанӣ омада, бо забони испанӣ гап мезанад, метавонад дар муддати кӯтоҳ шаҳрвандӣ гирад. Вазъияти ба ин монанд дар Португалия. Инчунин дар Испания қоидаҳои махсус барои шаҳрвандии яҳудиёни Сефардӣ вучуддоранд, ки ҳар кадоми онҳо шаҳрванди ин кишвар аст, вақте ӯ аризаи дахлдорро пешниҳод мекунад. Ҳангоми Ҷанги дувуми ҷаҳонӣ, яҳудиёни Маҷористон аз ин истифода бурдаанд, ки то Испания раванд, вале аллакай дар таърихи нав, яҳудиёни босниягӣ низ чунин қарданд. [10.№26.680.]

Лаҳистон: барномаи муҳоҷирати бозгашт дар Лаҳистон Асосҳои муҳоҷирати бозгашт дар Лаҳистон, ки бо Қонун аз 9-уми ноябри соли 2000 дар бораи бозгардонидан муайян шудааст, қайд мекунад, ки «вазифаи давлати Лаҳистон фароҳам овардани имконияти баргардондани лаҳистониҳо дар Шарқ, асосан дар қисмати Осиёи собиқ ИҶШС монданд ва бо сабаби депортатсияҳо, бадарға ва дигар анғезаҳои таъқиботи милливу сиёсӣ ҳеҷ гоҳ натавонистанд ба Лаҳистон кӯч кунанд.

Мувофиқи ин асосҳо шахси аслияти лаҳистонӣ дошта, шахсе эътироф карда мешавад, ки миллаташ лаҳистонӣ ва инчунин ба талаботи зер қомилан мувофиқат мекунад, метавонад репатриант эътироф карда шавад: яқум, ҳадди аққал яке аз волидайн, бобою бибияш ё бобоқалону бибакалонаш мутааллиқ ба миллати лаҳистонӣ буданд; дувум, бо донишҷӯи забони лаҳистонӣ, анъанаҳо ва расму русуми Лаҳистон, мансубияти худро ба фарҳанги Лаҳистон тасдиқ кунанд. [11.2009.]

Ҳиндустон: дар Ҳиндустон аз истилоҳи «шахси аслияташ ҳиндӣ» (Person of Indian Origin (PIO)) истифода мешавад. Шахсе, ки пайвандҳои ҳиндӣ дорад, ҳаққи истиқомат ва ҳуқуқи дастрасии зудтар ба шаҳрвандии Ҳиндустонро дорад. Истисно афроде мебошанд, ки то кунун шаҳрвандони Покистон ё Бангладеш будаанд. Қонун дар бораи шаҳрвандӣ (бо тағйирот) дар соли 2003 ва қарор дар бораи шаҳрвандӣ (бо тағйирот) дар соли 2005 мафҳуми дигареро ворид қарданд, ки шаҳрвандони хориҷаи Ҳиндустон (Overseas Citizens of India (OCI)). Шаҳрвандони хориҷаи Ҳиндустон, ки дар тӯли панҷ сол

ба қайд гирифта шудаанд, бояд қабл аз шаҳрванд шудан ба шаҳрванди Ҳиндустон танҳо як сол зиндагӣ кунанд. Ҳамчунин, ин категорияҳои аҳоли дар пардохти андоз имтиёзҳо мегиранд. Бо шарофати ин муносибатҳо, Ҳиндустон тавонист, ки ҳамчун сармоягузори ба иқтисодиёти миллӣ маблағҳои назаррасро ҷалб намояд. [12.№5.554.]

Олмон: дастгирии иҷтимоию иқтисодии муҳочирони дерҳангом дар Олмон Ба муҳочирони дерҳангом маҷмуаи хоссе аз тарҷехот дода мешавад. Якум, хароҷоти муҳочират ҷуброн карда мешаванд. Аз рӯи дархости худи кӯчи метавонанд хароҷотҳои ӯ дар робита бо кӯч ва хароҷоти роҳро, ҷуброн кунанд. Бояд ба назар гирифта шавад, ки хароҷоти кӯчидан, масалан, агар шумо зарурати интиқоли беморро доред, ҳукумати федералӣ аз ҳисоби худ чиптаи ҳавопайморо ройгон додааст, ҷуброн карда намешаванд. Агар кӯчи ҳоло ҳуқуқи худро барои ҷуброни хароҷот ба ягон ширкати нақлиётӣ интиқол надода бошад вай онро ҳамчун қисми расмиёти бақайдгирӣ дар идораи Федералии маъмурият мегирад. Ба кӯчи, инчунин кумаки аввалия расонида мешавад. Аз вазъияти кӯчи дерҳангом бархӯрдор аст, кумақро дар шакли тибий мегирад, аз ки иттиҳоди муфиди ҷамъиятӣ «Фридландхилфе» аст ва инчунин кумаки аввалияи молӣ барои сармоягузори хароҷоти заруии аввалияи худ дар Олмон, мегирад. Агар кӯчи то 1-уми апрели соли 1956 таваллуд шуда бошад ва мақоми кӯчи дерҳангомро дошта бошад. Маблағи пардохт аз санаи таваллуд вобаста аст. Агар кӯчи то 1-уми январи соли 1946 таваллуд шуда бошад вай 3067,75 евро мегирад; агар вай аз 1-уми январи соли 1946 ва 31-уми марти соли 1956 таваллуд шуда бошад, маблағи кумақпулии яқвақта 2045,17 евроро ташкил медиҳад. Ин кумақ аз ҷониби Бунёди хайрияи Отто Бенекке ҳамчун як қисми қафолати таҳсилоти олии пешниҳод карда мешавад. [13.144.]

Маҷористон. дастгирии иҷтимоию иқтисодии муҳочирони баргашта дар Маҷористон Қонун барои он маҷорҳое, ки муҳотаби он қарор гирифтаанд, як қатор имтиёзҳо ва ҳуқуқи кумақ дар қаламрави Ҷумҳурии Маҷористонро муқаррар мекунад. Маҷористонҳои хориҷӣ, ки аз кишварҳои ҳамсоя омадаанд, ба Маҷористон дар масирҳои нақлиётӣ ҷамъиятии маҳаллӣ ва масофаи дароз дар роҳи оҳан хангоми сафар дар дараҷаи дувум қироия имтиёзноқро доранд. Ҳамзамон, кӯдакони то 6-сола ва шахсони аз 65-сола боло ба миқдори номаҳдуди саёҳатҳои ройгон ҳуқуқ доранд. Ҳамин категорияи якхела дар як сол чор маротиба ба андозаи 90% ҷубронпулӣ барои нақлиётӣ мусофирбарӣ дар масофаи ҷамъиятӣ ҳуқуқ дорад. Чунин ҷубронро барои сафар дар нақлиётӣ ҷамъиятии дурдаст дар як сол як маротиба ба гурӯҳҳои ҳадди аққал 10 нафар то 18-сола ва ду шахси қалонсол ҳамроҳ карда, дода мешавад. Барои маҷористонҳои хориҷӣ, ҳуқуқ барои гирифтани маълумоти аввал дар мактаби олии ё донишгоҳ ва дигар намудҳои омӯзиш, аз ҷумла гирифтани дараҷаи пешбинӣ шудааст.

Барои иҷрои фаъолияти меҳнатӣ, маҷористонҳои хориҷӣ бояд бо дигар шаҳрвандони хориҷӣ дар асоси умумӣ иҷозат бигиранд. Аммо, барои онҳо як истисно муайян карда шудааст, зеро ба ин гурӯҳи шаҳрвандони хориҷӣ иҷозатномаи қор дар Маҷористон, новобаста аз вазъи бозори меҳнат ба муддати то се моҳи ҳар соли тақвимӣ, дода мешавад. Дар қонун муқаррароте пешбинӣ шудааст, ки васоити ахбори оммаи Маҷористон мунтазам маълумот дар бораи маҷористонҳои, ки дар хориҷа зиндагӣ мекунанд, ҷамъоварӣ ва паҳн менамояд, инчунин ба ҳамватанони хориҷӣ дар бораи Маҷористон ва маҷористони хориҷа маълумот медиҳад. Кишвар таҳия ва паҳни барномаҳои телевизиони ҷамъиятиро барои ҷамоатҳои маҷористонӣ, ки дар хориҷа зиндагӣ мекунанд, бо ин мақсадҳо бунёди бунёдҳои ғайритиҷоратӣ ва фаъолияти онҳоро таъмин менамояд. [14.4.]

Юнон: дастгирии иҷтимоию иқтисодии муҳочирони баргашта дар Юнон дар доираи барномаи таъмини манзил барои репатриантҳо дар Юнон, намудҳои зерини имтиёзҳо мавҷуданд. Якум, пешниҳоди ройғони замин, ба қадри имкон, инчунин субсидияҳо барои сохтмони манзили шахсии худ ё беҳтар қардани манзилҳои мавҷуда, хариди хонаҳо дар бозори озод ё пешниҳоди манзилҳои тайёр аз ҷониби давлат ё дигар соҳмонҳо. Илова бар ин, репатриантҳо ҳуқуқ доранд субсидияҳо барои пардохти манзили иҷора дар бозори озод ё ҷуброни эҳтиётоти манзилро дар биноҳои иҷора бигиранд. Давлат инчунин ба репатриантҳо иҷозатномаи манзил медиҳад. Ин литсензия аз ҷониби ҳадамоти салоҳиятдори шахрсозӣ дода мешавад ва ба манзили асосӣ ва танҳо барои репатриантҳо бо масоҳати то 120 метри мураббаъ, ки дар замини худ бунёд карда мешавад, тааллуқ дорад. Юнон барои репатриантҳо дар бахшҳои давлатӣ ва кишоварзӣ қор фароҳам меорад. Ҳамчунин як қатор барномаҳои маҳсус мавҷуданд. Масалан, дар муассисаҳои таҳсилоти ибтидоӣ ва миёна хангоми таҳияи барномаҳо барои таълими забон ва фарҳанги пайдоиши кишвар дар як ҳафта то чаҳор соат дар асоси навбат муаллимони аз кишварҳои лозимаи вуруд кӯчида омада, ба қор қабул карда мешаванд. Меҳнати онҳо ҳар соат пардохта мешавад. Давлат як қатор имтиёзҳои гумрукӣ медиҳад. Кӯчиҳо ҳуқуқ доранд бе пардохти боч ба ашёҳои шахсӣ, аз ҷумла ашёи рӯзгор, як нақлиётӣ сабуқрав, ё борқаш, асбоби қорӣ ва хонаи юнонӣ (барои ҳар як оила) ворид кунанд. Ҳамлу нақл ва кӯчонидани

мустақими худи муҳочирон низ чуброн карда мешаванд. Бо мақсади мутобиқсозии пурраи иҷтимоии муҳочирон, барномаҳои махсуси иловагии миллӣ оид ба омӯзиши забони ҷунонӣ, ки ҳадди аққал шаш моҳ давом кунад, таҳия карда шудаанд, ки илова бар таълими мунтазами забони ҷунонӣ, шиносӣ бо қисматҳои қонунгузории меҳнат ва суғурта, фаъолияти муассисаҳои гуногун ва ғайра мебошад. Ғайр аз он, ба кӯчиҳо дафтараҷаи махсуси тиббӣ дода мешавад, ки дар ҳама беморхонаҳо ва марказҳои тиббӣ барои хизматрасонии тиббӣ, амбулаторӣ ва статсионарӣ ҳуқуқи истифодаи ройгонро медиҳад. Махсусан қайд кардан зарур аст, ки мувофиқи қонунҳои амалкунанда, давлат кафолати бозпардохти қарзро пешниҳод мекунад. [15. 35.]

Мақсади ҷалби муҳочирати бозгашт барои давлатҳои тараққикарда, манфиятҳо ва сармоягузориҳо барои қабулкунандагони муҳочироне, ки мақсади зиндагии доимиро пеша қардан меҳоянд:

Кишварҳое, ки муҳочирати бозгаштро ташвиқ мекунад, чӣ ҳадафҳоро пеши худ мегузоранд ва қадом масъалаҳоро ҳал мекунад ва омодаанд барои ҳимоят аз мутобиқат ва ҳамгирии муҳочирони баргашта маблағҳои зиёдеро сарф кунанд: ҳадафҳои асосии давлатҳои қабулкунандаи муҳочирон хусусан давлатҳои тараққикарда мисол шуда метавонанд, ки ҳадафи асосиашон баргараф қардани ҳолатҳои демографӣ, зиёд қардани сафи аҳолии қобили меҳнат, қувваи қори арзон, иҷро шудани меҳнатҳои зарбдор, нарафтани маблағ дар дохили кишвар ва ғайраҳо мебошад.

Муҳочирати бозгашт манбаи рушди давлат ва ҷомеа мебошад. Ғайр аз он, таъсири мултипликатории он метавонад хеле баланд бошад ва бо назардошти он, ки аҳолии худии аз ҷиҳати фарҳангӣ ва зехнӣ наздик бармегардад, ҳамгироӣ хароҷоти қамро талаб мекунад. Ва сармоягузорӣ ба барномаҳои иҷтимоӣ барои муҳорони бозгаштро метавонанд ҳамчун сармоягузорӣ ба аҳолии маҳаллӣ нисбат диҳанд, аз ин ки хароҷотҳои бебозгашти давлат бихисобанд. [16. 639.]

АДАБИЁТ

1. Олимов А.О. “Номаи донишгоҳ” Силсилаи илмҳои табиатшиносӣ ва иқтисодӣ. МДТ.ДДХ. ба номи академик Б.Ғафуров. №1. (52). 2020. 191с.
2. Қонуни федералии № 99-ҚФ «Дар мавриди сиёсати давлатии Федератсияи Россия дар робита бо ҳамватанони берун аз кишвар»
3. Рязантсев С.В.,Ткаченко М.Ф. Бозори меҳнати ҷаҳонӣ ва муҳочирати байналмилалӣ. М.: Иқтисодиёт. 2010. 303 с.
4. Демографияи амалӣ: Зери таҳрири Л.Л. Рибакковский. – М.: 2005. 280 с. Тарзи дастрасӣ: www.isras.ru/publ.htmlid.2094.
5. Ҳуқуқи байналмилалии башардӯстона: Зери таҳрири А.Я. Капустина. Чопи дувум, ислоҳшуда ва иловашуда. 2011.639 с.
6. Адабиёти зарурӣ: Мафҳуми демографӣ зери таҳрири Л.Л. Рибакковский. М.: ТССП. 2003. 352 с.
11. Ватан ба зиндагӣ даъват мекунад. Муҳочирати нуқтаи ё Репатриатсияи русӣ. Ҳокимият. № 26. 2020. 680 с.
12. Рязантсев С.В. Кӯчиш ва муҳочирати русҳо дар Россия. Саволи русӣ зери таҳрири Г.В. Осипов, В.В. Локосов, И.Б. Орлова. М.: Иқтисодиёт. 2017. 62с.
13. Қонуни федералӣ аз 23-уми июли соли 2010 № ҚФ-179 «Дар мавриди ислоҳи Қонуни федералӣ «Дар мавриди сиёсати давлатии Федератсияи Россия» дар робита бо ҳамватанони берун аз кишвар».
14. Ватан ба зиндагӣ даъват мекунад. Муҳочирати нуқтаи ё Репатриатсияи русӣ. Ҳокимият. № 26 (680). 3.07.2006.
15. Таҷрибаи бурункӯчӣ: таҳлили муқоисавии Ҷумҳуриҳои Чехия, Маҷористон ва Лаҳистон) 2009. Drbohlav, H. Agnes and I. Grabowska-Lusińska Experiencing immigration:
16. Маълумоти вебгоҳи расмӣ Хадамоти муҳочирати Ҳиндустон № 5.554. Тарзи дастрасӣ: <https://missinglanguageversionnotification>
17. Юдина Т.Н. Муҳочират: луғати истилоҳоти асосӣ. М.: Нашриёти РГСУ. 2007. С. 142. Тарзи дастрасӣ: lib.Ru.books.culturyudina-migraciya-slov-term-2007-a.htm.
18. Асосҳои санҷиши забон барои репатриантҳо – финҳои ингерманландӣ. Вазорати меҳнати Маҷористон. 2003. С. 4.
15. Рязантсев С.В., Гребенюк А.А.: Вазъияти ҳуқуқии кӯчиҳои дерхангом дар Юнон: 2019. 35 с.
16. Ҳуқуқи байналмилалии башардӯстона: Зери таҳрири А.Я. Капустина. Чопи якум, ислоҳшуда ва иловашуда. М. Юрайт. 2011. 234 с.

ЛИТЕРАТУРА

1. Олимов А.О.: «Ученые записки» Серия естественные и экономические науки в ГОУ «ХГУ имени академика Б.Гафурова». № 1 (52) 2020 р. 191

2. Федеральный закон № 99-ФЗ «О государственной политике.
3. Российской Федерации в отношении соотечественников за рубежом». Мировой рынок труда и международная миграция. Экономика 2010, 303 с.
4. Практическая демография. Под редакцией Л.Л. Рыбаковского М. 2005. Способ доступа www.isras.ru/publ.htmlid=2094
5. Международное гуманитарное право. Под редакцией: Капустина. 2 печать исправлена и добавлена. 2011. 639 с.
6. Необходимая литература: Понятие демографии под редакцией Рыбаковского. М. 2003. 352 с.
7. Родина зовет к жизни. Точечная миграция или российская репатриация .№ 26. 2020. 680 с.
8. Миграция русских в России. Русский вопрос под редакцией Г.В. Осипов, В.В. Локосов, И.Б. Орлова. Экономика 2017. 62с.
9. Федеральный закон от 23 июля 2010 года № ФЗ- 179. О внесении изменений в Федеральный закон «О государственной политике Российской Федерации в отношении соотечественников за рубежом».
10. Родина зовет к жизни. Миграционный пункт или Российская депортация. Правительство № 26 (680). 3.07.2006
11. Опыт внешней миграции. Сравнительный анализ Республики Чехии. 2009. Drbohlav. Agnes and I. Grabowska-Lusinska Experiencing immigration:
12. Основные веб-информации о миграционных услугах Индии № 5.554. Способ доступа: <https://mssinglangfpuageversionnottificati>
13. Юдина. Миграция. Словарь основных терминов, Редакция. Способ доступа: [lib. Ru.books.culturyudina-migraciya-slov-term-2007-a/htm](http://lib.Ru.books.culturyudina-migraciya-slov-term-2007-a/htm).
14. Основы языкового тестирования для депортированных интермандландных финнов. Министерство труда Польши. 2003 год. С. 4.
15. Правовой статус поздних переселенцев Греции. 2019 год. 35 с.
16. Международное гуманитарное право. Под редакцией Капустина. 1 печать исправлено и добавлено. М.Юрайт. 2011. 234 с.

REFERENCES

1. Olimov A.O. "University Notes" Series of Natural and Economic Sciences. State Educational Institution of Khujand State University named after academician B. Gafurov. №1. (52). 2020 p. 191.
2. Federal Law. 99-FF "On the state policy of the Russian Federation in relation to compatriots abroad"
3. Ryazantsev S.V., Tkachenko M.F. Global labor market and international migration. М.: Ekonomika. 2010. 303 p.
4. Practical Demography: Edited by L.L. Ribakovskiy. - М .: 2005. 280 p. Access: www.isras.ru/publ.htmlid=2094.
5. International Humanitarian Law: Edited by A.Ya. Kapustina. Second edition, corrected and added. 2011.639 p.
6. Required Textbook and Material: The concept of demography under the editorship of L.L. Ribakovskiy. М .: TSSP. 2003. 352 p.
7. The homeland calls for life. Point Migration or Russian Repatriation. Hokimiyat. 26. 2020. 680 p.
8. Ryazantsev S.V. Relocation and migration of Russians in Russia. Russian question edited by G.V. Osipov, V.V. Lokosov, I.B. Orlova. М .: Ekonomika. 2017. 62p.
9. Federal Law of July 23, 2010 PF-179 "On Amendments to the Federal Law" On State Policy of the Russian Federation" in Relation to Compatriots Abroad".
10. The homeland calls for life. Point Migration or Russian Repatriation. Hokimiyat. 26 (680). July 3, 2006
11. The practice of migration: a comparative analysis of the Czech Republic, Hungary and Poland. 2009. Drbohlav, H. Ágnes and I. Grabowska-Lusińska Experiencing immigration:
12. Official website of the Indian Migration Service 5,554. Access: <https://missinglanguageversionnottificati>
13. Yudina T.N. Migration: a glossary of basic terms. М .: RGSU Publishing House. 2007. p. 142. Access: [lib. Ru.books.culturyudina-migraciya-slov-term-2007-a.htm](http://lib.Ru.books.culturyudina-migraciya-slov-term-2007-a.htm).
14. Basics of language testing for repatriates - Germanic Finns. Hungarian Ministry of Labor. 2003. P. 4
15. Ryazantsev S.V., Grebenyuk A.A.: The legal situation of late migration in Greece: 2019. 35 p.
16. International Humanitarian Law: Edited by A.Ya. Kapustina. First edition, corrected and added. М. Yurait. 2011. 234 p.